

Zoogdiermonitoring in de Reukens

1 juni 2019-15 juli 2020

Luk Smets

Inhoud

Het onderzoek.....	3
Grote zoogdieren in Aartselaar?.....	3
Doel van het onderzoek	3
Toelating ANB.....	3
Werkwijze.....	3
Tegenvallers.....	4
Locatie van de camera's en duurtijd van het onderzoek.....	4
Beperkingen van het onderzoek	5
www.waarnemingen.be	6
Verklaring van de grafieken.....	6
Wat moet je doen als je een dood of gekwetst wild dier vindt?	7
Wat kan jij doen?	7
Egel	8
Bosmuis	10
Aardmuis	11
Bruine rat.....	12
Konijn	14
Haas.....	16
Eekhoorn.....	18
Vos.....	20
Steenmarter	22
Boommarter	22
Bunzing.....	22
Ree.....	24
Vogels.....	26
Geraadpleegde werken	28
Dankbetuiging.....	28

Het onderzoek

Grote zoogdieren in Aartselaar?

In 2019 brachten we de brochure “Grote zoogdieren in Aartselaar” uit. Die werd in alle brievenbussen van de gemeente gebust en bracht allerlei wetenswaardigheden van de grotere zoogdieren die mogelijk in Aartselaar kunnen voorkomen.

Maar hoe is het echt gesteld met onze zoogdieren? Komen ze hier echt voor? Zoogdieren zijn schuw en hebben meestal een nachtelijk leven. Je ziet ze dus zelden. Een zoogdier waarnemen is dus een geduldzaak. Of je kan de techniek ter hulp roepen.

We deden een jaar lang een monitoring in de Reukens. Dit liep van 1 juni 2019 tot 15 juli 2020.

Doel van het onderzoek

We wilden een beeld krijgen van het voorkomen van de zoogdieren in de Reukens. Zijn ze heel het jaar aanwezig? Wanneer zijn ze het actiefst?

Bushnell Natureview Cam Essential HD green

Toelating ANB

We vroegen aan de beheerder van het gebied, het Agentschap voor Natuur en Bos, de toelating om een jaarrondmonitoring op te starten met nachtcamera's. Die toelating werd ons vlot verstrekt.

Werkwijze

Er werd gebruik gemaakt van camera's, die reageren op beweging en warmte. Een bewegend zoogdier of vogel triggert de camera. Deze maakt dan een filmpje van 20 sec. Dit wordt opgeslagen op een geheugenkaart. Er wordt gebruik gemaakt van daglicht en infrarood licht. Dit levert bij voldoende daglicht scherpe kleurenfilms. Wordt het te donker dan wordt er overgeschakeld op infrarood licht, wat resulteert in zwartwitfilms.

Wekelijks werden batterijen en geheugenkaart vervangen. De geheugenkaart werd thuis op computer opgeladen en alle filmpjes werden in de cloud geplaatst. Zo konden verschillende vrijwilligers van thuis uit meewerken.

Op deze wijze werden duizenden filmpjes gemaakt. Vooreerst moest het kaf van het koren gescheiden worden. De techniek is immers niet onfeilbaar. Veel filmpjes bevatten immers geen dier. Reageerden de camera's ook op bewegingen van door de zon opgewarmde grashalmen (het kwam meestal voor op zonnige namiddagen). Reageerden de camera's te traag op een snel bewegend dier? De mogelijke redenen zijn legio. Hoe dan ook, het wissen van veel “lege” filmpjes was het meest vervelende deel van de job.

Vermits we de aanwezigheid wilden registreren, zijn tal van achtereenvolgende filmpjes van een zelfde konijn dat rustig voor de camera zit te knabbelen, vanuit statistisch standpunt niet interessant. Daarom werd slechts 1 film per 30 min. van één bepaalde diersoort weerhouden.

Alle resterende filmpjes werden opgenomen in een Excel-spreadsheet, waaraan de naam

van de soort werd toegevoegd. Deze Excel liet ons op het einde van het onderzoek toe allerlei statistische berekeningen te maken, waarvan de resultaten verder in dit verslag meestal grafisch worden weergegeven. Na alle uitzuiveringen bleven er 3167 zoogdierfilms over om te analyseren.

Tegenvallers

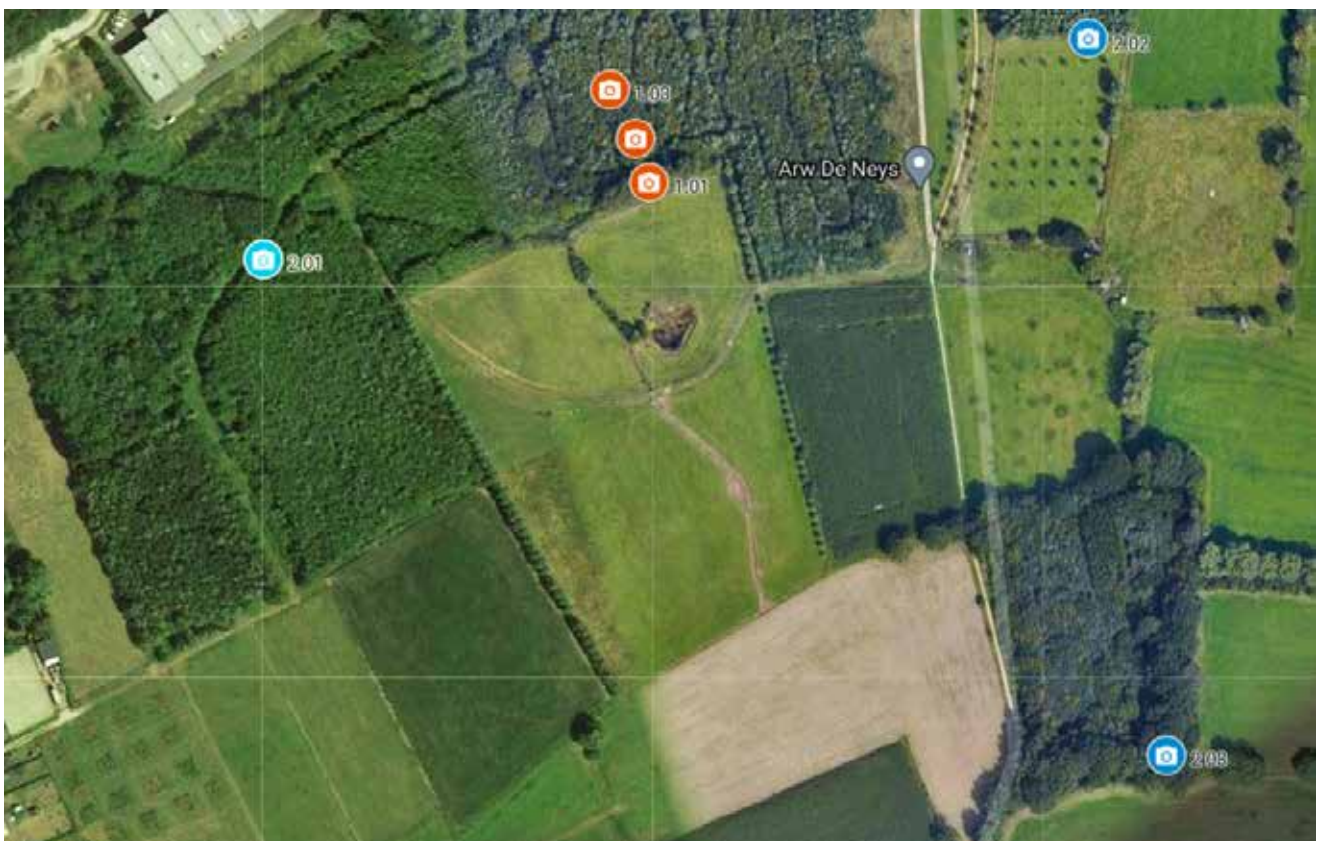
Ondanks alle voorzorgen om de camera's te beschermen (ver van wandelpad, beschermingskooi, camouflagekleur...), hebben we het toch moeten meemaken dat een camera verdwenen was.

beelden en dus een gat in de statistiek. Ook heeft een technisch defect met een geheugenkaart een gelijkaardig hiaat bezorgd.

Locatie van de camera's en duurtijd van het onderzoek

Het onderzoek startte op 1 juni 2019 en werd een volledig jaar volgehouden tot 30 juni 2020. Daardoor kunnen we ook de seizoensschommelingen bestuderen, zoals het verschijnen van jongen.

De camera's werden aan een boom bevestigd op een hoogte van 15 à 25 cm. Deze hoogte

Camera 2 hing toch wat dicht bij het wandelpad en we merkten op de films dat die door wandelaars bekeken werd. Hij werd spoedig verplaatst, eerst naar het abelenbos bij de boomgaard en een week later naar een uithoek van het oudste bosgedeelte van de Reukens. Hier heeft hij het grootste deel van het onderzoek gehangen.

Camera 1 hing in een deel ver van wandelpaden. Toch werd deze gestolen. Dat betekende niet enkel een nieuwe investering in een vervangingstoestel, maar ook twee weken geen

liet toe ook kleinere dieren zoals muizen te filmen. We hebben door gebruik te maken van twee camera's een volledig jaarrondbeeld van de courant voorkomende dieren.

Er werd op twee plaatsen in de Reukens een camera opgehangen. De plaatsen werden gekozen ver van de wandelpaden. Daar is de rust voor de dieren het grootst en de kans op diefstal of vandalisme het kleinst. Het kaartje geeft deze locatie aan.

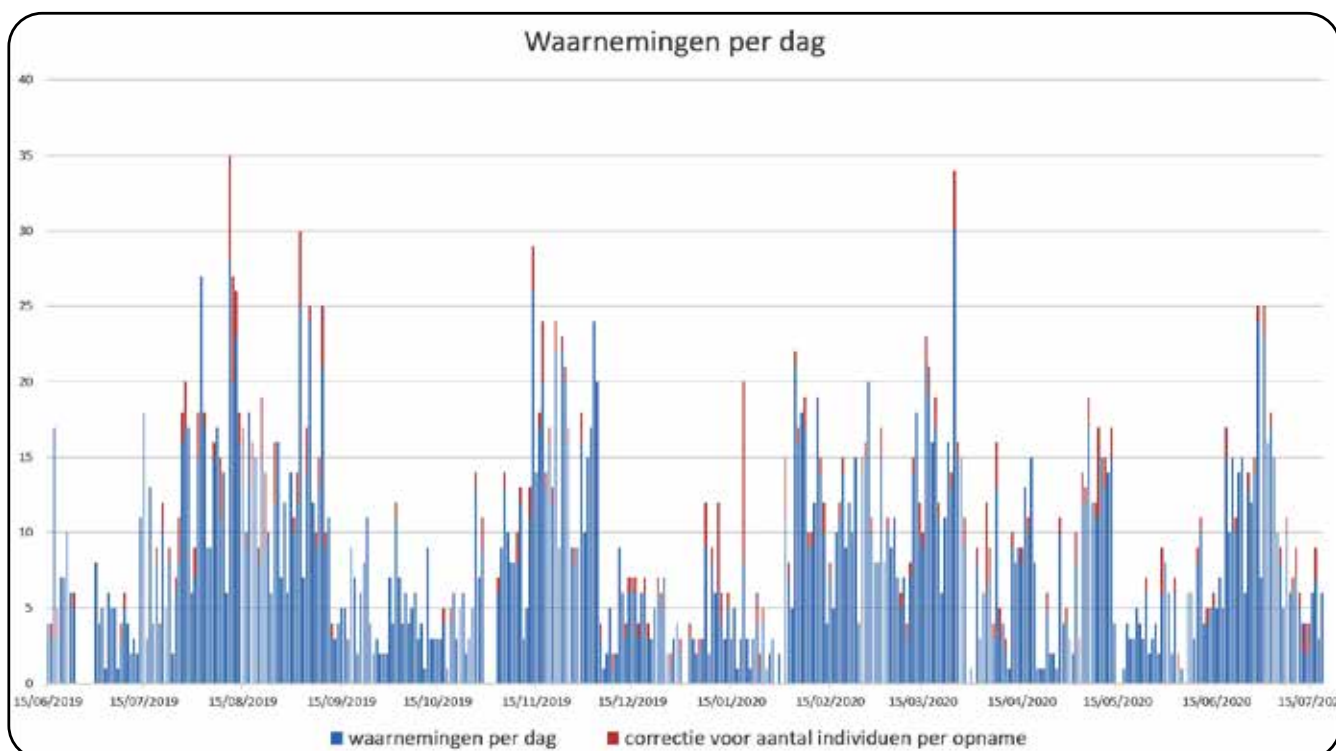
Camera 1 (rood) werd wel enkele malen verplaatst, maar bleef steeds in een relatief jonge

bosaanplant, doorsneden door houthakkerpaden.

Camera 2 (blauw) werd wegens vermelde diefstal verplaatst. Hij hing van 15/6 ongeveer 3 weken eveneens in een jong bos. Het nieuwe exemplaar hing eerst twee weken aan de zuidrand van het abelenbos bij de boomgaard om dan voor het grootste deel van de studie te werken in de zuidoosthoek van het eeuwenoude bosje, dat reeds op de Ferrariskaart te vinden is.

Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd met de beperkte middelen van een vrijwilligersvereniging. Die middelen betreffen zowel de beschikbare manuren (alhoewel vrijwilligers heel soepel zijn) als de financiële middelen. De inzet van meer camera's zou uiteraard een getrouwer beeld kunnen geven van de dieren in heel de Reukens. Maar dat zou meer gekost hebben en een niet te verwerken hoeveelheid filmpjes opgeleverd hebben.

Soort	camera 1	camera2
aardmuis	1	1
boomarter	1	1
bosmuis	116	873
bruine rat	0	65
bunzing	1	3
eekhoorn	182	7
egel	18	2
haas	287	24
hond	12	2
kat	6	9
konijn	785	542
ree	3	1
steenarter	0	4
vos	154	33

Ook hebben we een paar "gaten" in de tijdslijn. Zoals al gemeld werden we geconfronteerd met diefstal, waardoor een camera vervangen moest worden. Tevens hebben we problemen gehad met geheugenkaartjes, wat de opnamen van 2 weken deed verloren gaan. Gelukkig vallen de gaten van beide camera's niet samen, zodat we toch een vrij continue opnamereeks ter beschikking hebben.

Uit het onderzoek zullen we dus geen schatting kunnen geven van het aantal individuele dieren die van een soort voorkomen. Wel hebben we een vrij betrouwbaar beeld van de aanwezigheid en zelfs van de zeldzaamheid van een diersoort.

Van alle soorten werden enkele foto's op waarnemingen.be gezet. De foto's zijn extracties van bewegende beelden. De kwaliteit is dus beperkt. Dit geldt ook voor de opgenomen foto's in deze bundel.

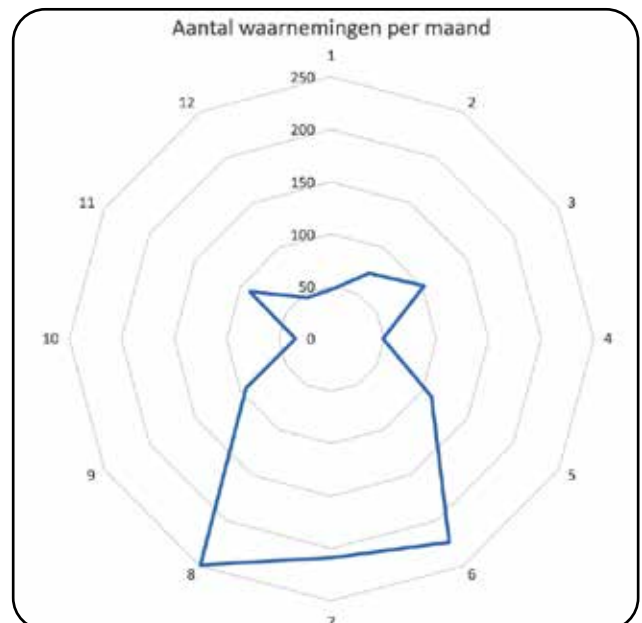
Verklaring van de grafieken

Bij de bespreking van de diersoorten worden de statistische gegevens weergegeven onder de vorm van verschillende grafieken.

Aantal waarnemingen per maand

De maanden zijn weergegeven rondom de cirkel. Het aantal waarnemingen in een maand wordt aangegeven door een punt op een schaal vertrekkende uit het midden.

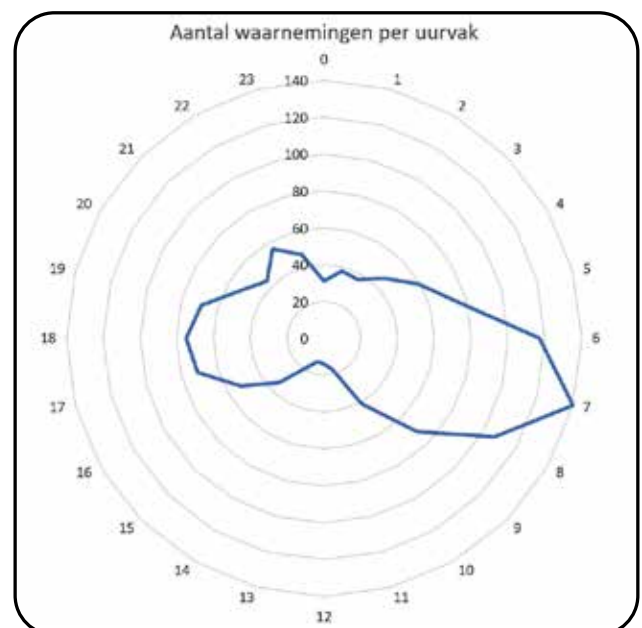
Deze grafieken geven een idee van het voorkomen van een diersoort doorheen het jaar.

Aantal waarnemingen per uurvak

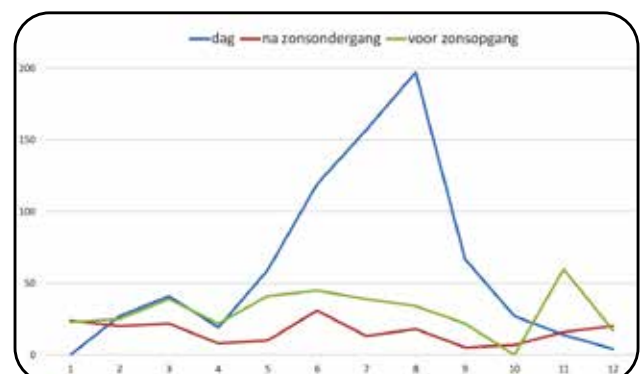
De uren van een etmaal zijn weergegeven rondom de cirkel. Het aantal waarnemingen in een uur wordt aangegeven door een punt op een schaal vertrekkende uit het midden.

Deze grafieken geven een idee van het voorkomen van een diersoort doorheen een etmaal als gemiddelde voor alle waarnemingen.

Dag - voor zonsopgang - na zonsondergang

Op de x-as zijn de maanden uitgezet. Op de y-as het aantal waarnemingen per maand die werden gedaan in drie dagdelen: van middernacht tot zonsopgang, overdag en van zonsondergang tot middernacht. De scheiding tussen die dagdelen verandert van dag tot dag volgens de daglichtlengte.

Wat kan jij doen?

Het registreren van alle waarnemingen van soorten helpt de wetenschap om een globaal beeld te krijgen. Trends en evoluties kunnen bestudeerd worden. Eenieder kan daaraan meewerken. Jouw waarnemingsgegevens helpen mee de toestand van de biodiversiteit op te volgen. Op de waarnemingenwebsite kan iedereen eenvoudig al zijn occasionele natuurwaarnemingen invoeren. De startende vrijwilliger vindt er ook tips om soorten correct te identificeren.

www.waarnemingen.be

Wat moet je doen als je een dood of gekwetst wild dier vindt?

Elk wild dier kan drager zijn van een ziekte. Raak daarom nooit onbeschermd wilde (dode) dieren aan. Vind je een doodgereden vos of marter? Voer dan de exacte locatie in op www.dierenonderdewielen.be. Zo kan Natuurpunt de zwarte punten op de Vlaamse wegen nauwkeurig in kaart brengen en kunnen we samen met de bevoegde overheden zoeken naar efficiënte oplossingen. Vermoed je dat het dier op een illegale manier aan zijn einde gekomen is, verwittig dan www.natuurenbos.be/natuurinspectie.

Dode marters worden wetenschappelijk onderzocht. Daar het om beschermde diersoorten gaat, heeft men een vergunning nodig om ze te vervoeren en te stockeren. Verwittig Peter Hofman, stanlo@skynet.be.

Voor een gewond dier kan je een opvangcentrum contacteren. Voor onze regio kan dit bij VOC Kapellen (03 376 45 15) of VOC Malderen (052 33 64 10).

Vos in de Reukens - foto: Luk Smets

Egel

De egel (*Erinaceus europaeus*) is onmiskenbaar door zijn stekelvacht en zijn gewoonte om zich bij gevaar op te rollen. Elk jaar sneuvelen duizenden egels in het verkeer.

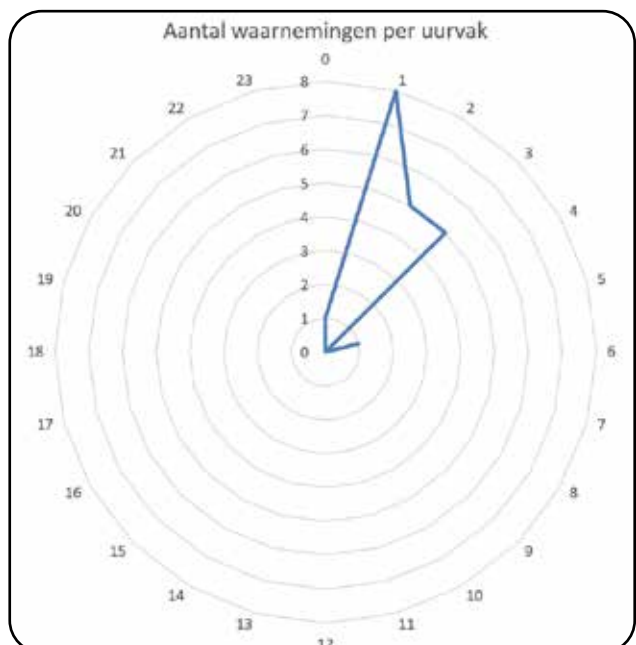
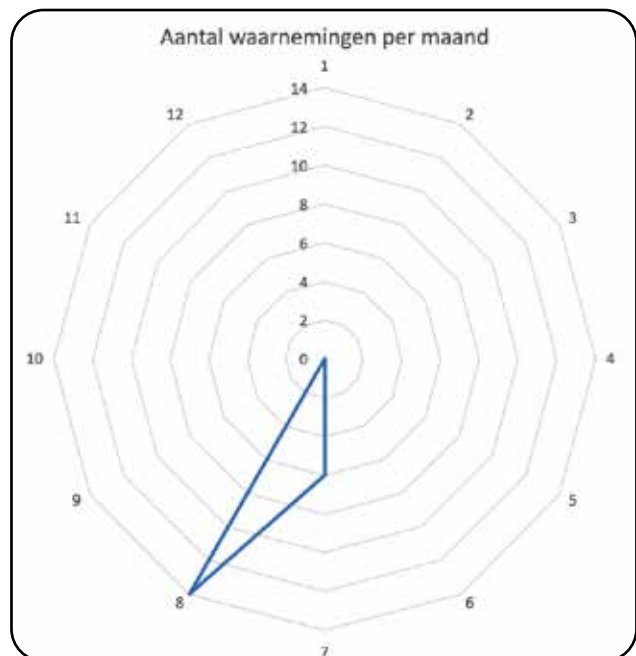
Egels voeden zich vooral met kevers, regenwormen, spinnen, slakken, duizendpoten en rupsen. Ook muisen, amfibieën, aas en allerlei resten van menselijke etenswaren maken in beperkte mate deel uit van hun dieet. Ze eten ook kleine hoeveelheden plantaardig voedsel (vruchten, paddenstoelen). Soms worden ook eieren en reptielen (hagedissen, slangen) verorberd.

Egels houden van gevarieerde, kleinschalige landschappen met veel dekking en voedsel. Bosranden, houtkanten, struweel, boomgaarden en (natuurlijke) tuinen en parken vormen een optimaal leefgebied. De egel is een cultuurvolger en leeft ook in de nabijheid van bebouwing. Hij dringt zelfs vrij ver door in grote steden.

In de **Reukens** kregen we hem zelden te zien, slechts 20 keer, 18 keer bij camera 1 en 2 maal door camera 2. En dit was uitsluitend in juli en augustus. Hij vertoonde zich in het holst van de nacht in uurvakken 1 tot 3.

Klaarblijkelijk is de egel niet echt makkelijk vast te stellen, of komt hij niet zo frequent voor in Reukens, als we zouden denken.

Dat hij in de wintermaanden niet gezien wordt, is logisch. De egel houdt een winterslaap. Maar het is toch opmerkelijk dat we slechts in 2 maanden registraties hebben. Beperken de stekels de warmteuitstraling van de egel zo erg, dat warmtegevoelige camera's meestal niet reageren?

Hoe herken je de egel?

- spitse, donkere snuit (reukzin is zeer goed ontwikkeld) met scherpe tanden
- kleine ogen (egels zijn bijziend), korte oren (maar egels horen zeer goed)
- rug en flanken bedekt met 6000 tot 9000 bonte stekels
- kop, buik, poten, borst en keel begroeid met dunne vacht van lang, stug haar
- kort staartje

03/08/2019 01:59

14/08/2019 02:14

vos nadert egel - 07/08/2019 03:39

Bosmuis

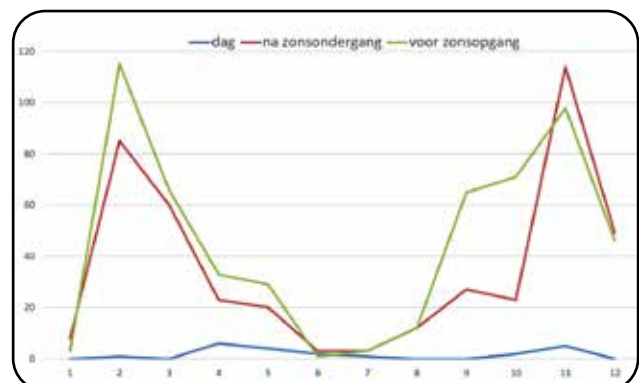
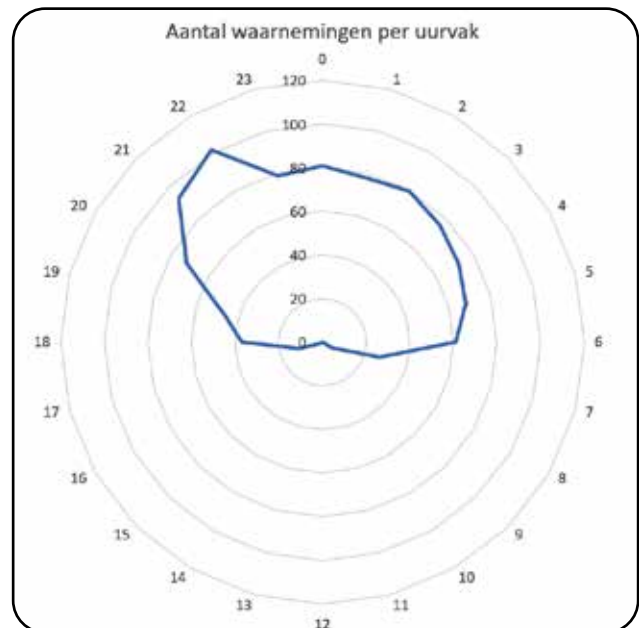
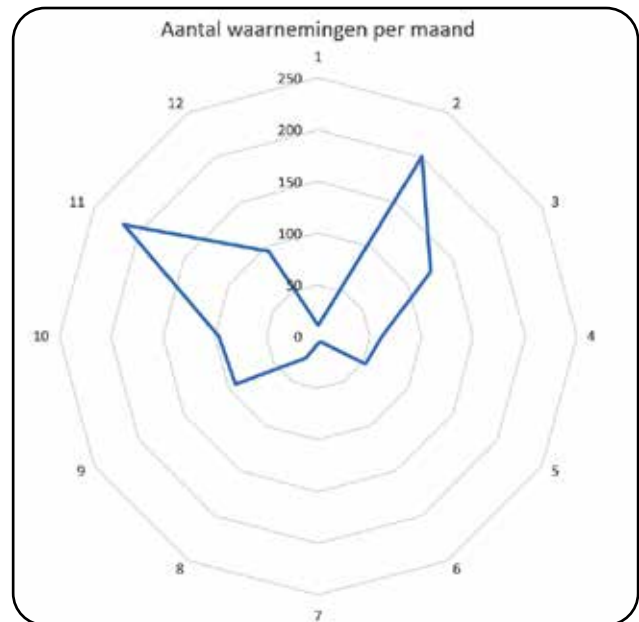

De bosmuis (*Apodemus sylvaticus*) is een erg klein beestje dat tussen de 14 en 35 gram weegt en van kop tot romp 75 tot 100 mm groot is. Mannetjes worden iets groter dan vrouwtjes.

De bosmuis behoort tot de familie van de Muridae of de muizen van de Oude Wereld en komt algemeen voor in Vlaanderen.

De bosmuis is een nachtdier. Tijdens de korte zomerse nachten is hij de hele tijd druk in de weer. In de winter is hij daarentegen alleen aan het begin en aan het einde van de nacht actief.

De bosmuis is een opportunist. Hij heeft een gevarieerd dieet: hij leeft van graan, noten,

Waaraan herken je de bosmuis ?

- hun goudbruine rug en witte buik
- hun grote, afgeronde oren
- hun grote ogen
- hun lange staart (langer dan het lichaam)

vruchten, bessen, eikels, beukenootjes, hazelnoten, zaden, knoppen, paddenstoelen, mossen en galappels, maar ook van insecten, duizendpoten, spinnen, regenwormen en slakken.

In de **Reukens** is de bosmuis zeer talrijk. Bij camera 2 hielden we na filtering 874 opnamen over, 116 bij camera 1, samen dus 990. Bij camera 2 was echter een muizenhol. Op basis van ons criterium "slechts 1 opname per halfuur bewaren" hebben we duizenden films verwijderd.

De bosmuis vertoonde zich vooral in voor- en najaar, weinig in de winter en de zomer. In de winter blijven ze waarschijnlijk zoveel mogelijk ondergronds. Maar in de zomer zou een waarnemingsfout de resultaten kunnen beïnvloeden hebben. Muizen zijn immer zeer kleine diertjes, die mogelijk door de opkomende begroeiing niet meer opgemerkt worden.

05/10/2019 04:14

De bosmuis is een echt nachtdier. De waarnemingen situeren zich tussen 18 uur en 6 uur. Ook is geen enkele van de weinige zomeropnamen tijdens het daglicht.

spelende muizen - 17/11/2019 21:20

Aardmuis

We hadden ook twee opnamen van een woelmuis. Bij nachtopnamen kan je ze herkennen aan de kortere staart en kleinere oren. Op basis van algemeen voorkomen hebben we het meeste kans dat het over aardmuizen gaat.

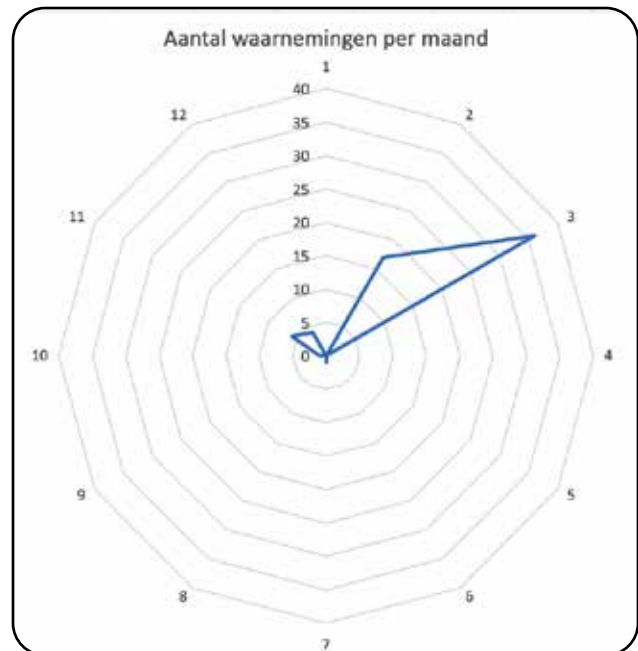

04/05/2020 06:49

Bruine rat

De bruine rat (*Rattus norvegicus*) is een zoogdier behorende tot de orde van de knaagdieren. De bruine rat is een van de succesvolste zoogdieren ter wereld en komt tegenwoordig over bijna de gehele wereld voor.

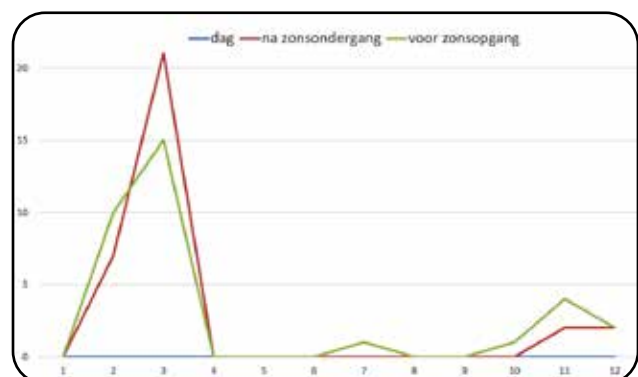
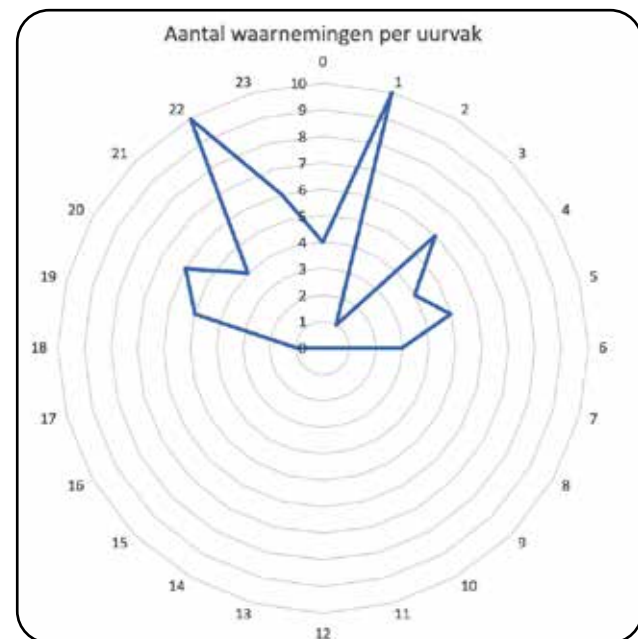
Ze houden van waterrijke gebieden en plaatsen. Ze leven dan ook vooral in riolen en langs allerlei waterlopen, voornamelijk sterk aangerijkte. Verder komen ze soms voor in gebouwen en zeker op stortplaatsen.

De rat is oorspronkelijk niet van hier afkomstig maar van Zuidoost Azië. Reeds zeer vroeg werd ze door de handel van de mensen als ongewenste gast verspreid en is ze bij ons terechtgekomen. De bruine rat wist via schepen de rest van de wereld te koloniseren.

De bruine rat eet vrijwel alles. Ze verkiest over het algemeen granen, maar kan het ook zeer goed stellen met allerlei huishoudelijk afval. Een vervuilde buitenomgeving trekt ook ratten aan, omdat het voedsel daar meestal letterlijk voor het oprapen ligt.

De kopromp meet 190-300 mm en de staart 150-220 mm. De kleur van de vacht is variabel: meestal geel- tot grijsbruin op de rugzijde, de flanken veelal lichter gekleurd en de buikzijde vuilwit tot grijs.

In de **Reukens** hebben we 65 registraties, allemaal van camera 2, in het oude bos. Bijna alle waarnemingen werden gedaan in februari en maart. Waarschijnlijk gaat het over een

Waaraan herken je de bruine rat ?

- veel groter dan de bosmuis
- kop-romp: 21 tot 29 cm, staart 15 tot 23 cm
- bijna kale staart, korter dan het lichaam
- kleine licht behaarde oren
- ruige grijsbruine vacht, lichtgrijs aan de buikzijde
- vrij korte snuit

individueel dier dat in die periode zich ophield in dat bosdeel.

De bruine rat is een echt nachtdier, die zich geen enkele maal overdag liet zien.

04/02/2020 22:54

28/02/2020 01:34

Konijn

Het konijn (*Oryctolagus cuniculus*) is één van de meest bekende zoogdieren. Konijnen verkiezen gras- en weilanden die omgeven zijn door bossen, hagen, braakliggende terreinen ... Ze hebben een voorkeur voor droge, zandige gebieden en halfopen landschappen, maar je vindt ze ook in allerlei landschapstypen: stadsparken en tuinen, dijken en wegbermen, bosranden, duinen, weiden, industrieterreinen.

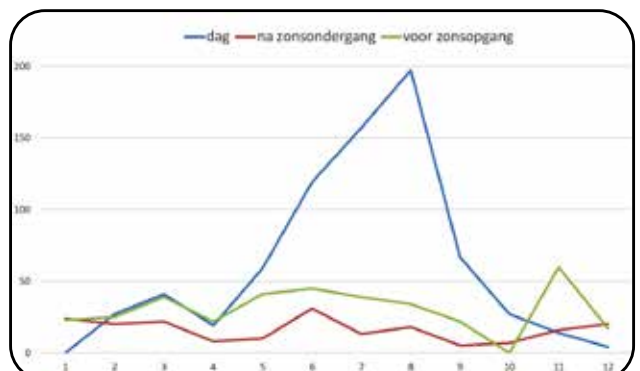
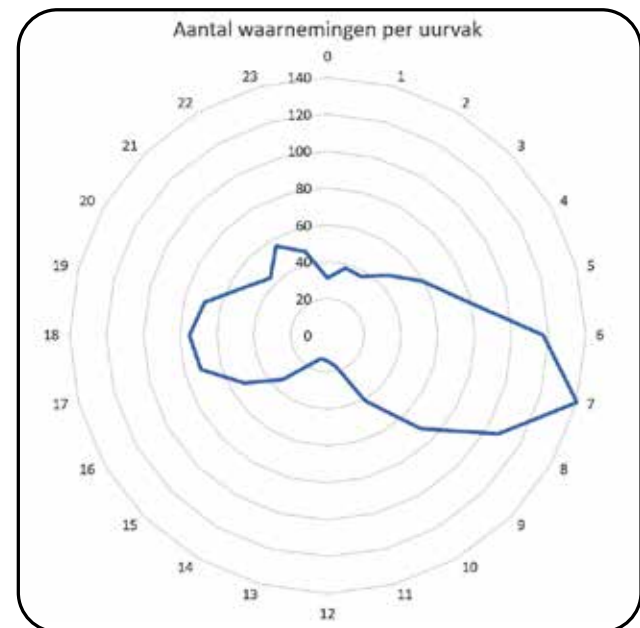
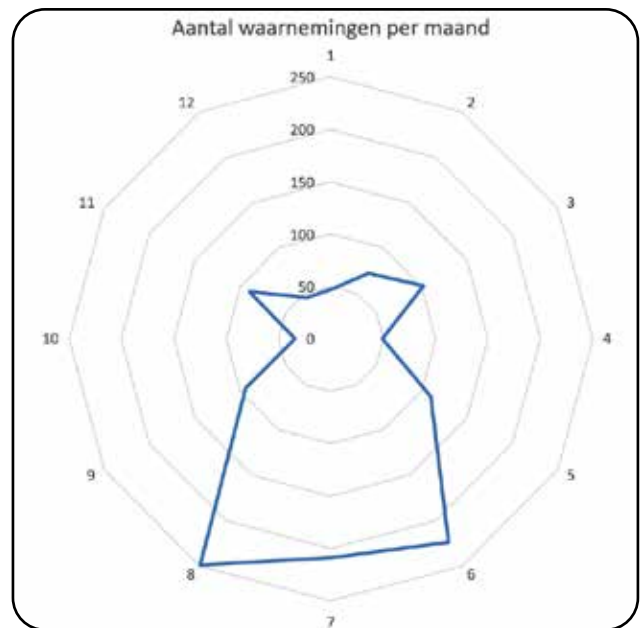
Konijnen behoren niet tot de knaagdieren. Knaagdieren beschikken in het bovenste deel van het gebit over maar twee snijtanden, terwijl haasachtigen er vier hebben, waarvan de twee stifttanden achter de bovenste snijtanden staan.

De grootte van het wilde konijn zit tussen de 35 tot 50 cm en een gewicht tussen de 1,2 en 2,5kg. De achterpoten van het konijn zijn relatief veel korter dan die van de haas.

Het konijn is een planteneter en eet bij voorkeur grassen, kruiden, loten van jonge struiken en boompjes en akkergewassen. Ze eten vooral de eiwitrijke en licht verteerbare delen. In de winter schakelen ze over op bast.

Konijnen zijn vooral in de schemering en 's nachts actief. Hun aanwezigheid verraden ze meestal door konijnenholen en keutels.

In de **Reukens** selecteerden we 785 films van camera 1 en 541 films van camera 2, samen dus 1326. Het hoogtepunt lag van mei tot augustus. Dan werden er ook veel jonge konijnen gezien. Het konijn is duidelijk een ochtenddier. De meeste waarnemingen zijn tussen 5 en 9 uur. 's Avonds zien we ze rond 16 tot 20 uur. Rekening houdend met de lange daglengte in juni tot augustus moeten besluiten dat het konijn in hoogzomer de schemer niet afwacht om zich te vertonen en 's morgens eerder na zonsopgang actief wordt.

Hoe herken je het konijn?

- compact, gedrongen beestje (35-45 cm)
- zandkleurige tot grijsbruine vacht
- kort wipstaartje met witte onderzijde en zwarte bovenzijde
- lange, lepelvormige oren
- donkerbruine iris

20/06/2019 21:32

juvenile 29/06/2020 06:58

adult en juveniel 02/09/2019 08:23

juvenile lust een blaadje 05/07/2020 15:29

Beschadigd rechteroor: spijtig voor het konijn, maar voor ons een mooie hulp om het beestje individueel te herkennen.

02/03/2020 14:27

13/05/2020 11:28

Haas

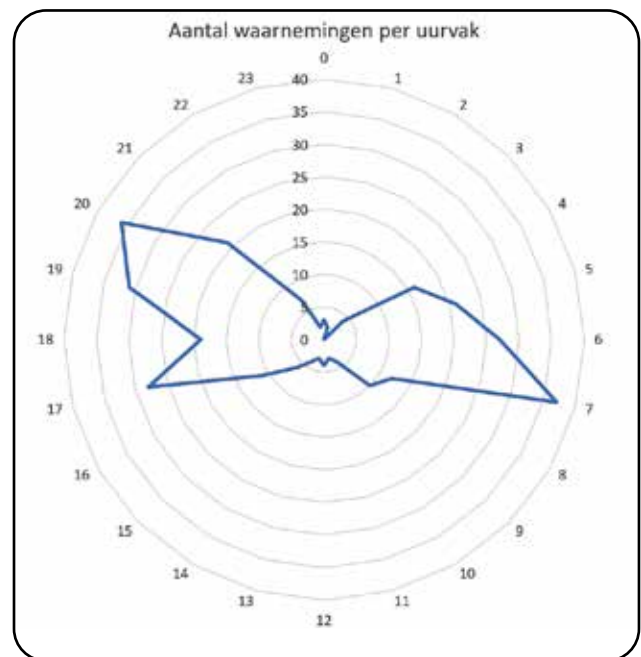
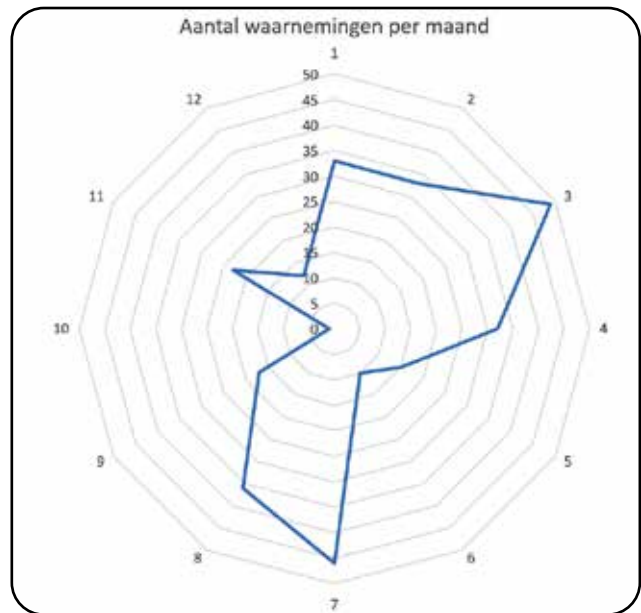
De hazen (*Lepus europaeus*) komen oorspronkelijk uit de Centraal-Aziatische grassteppen, maar hebben zich met de ontbossing westwaarts verspreid. In West-Europa komen ze voornamelijk voor in het open cultuurgebied. Traditionele landbouwmethoden creëren een goed biotoop voor de haas, aangezien er het hele jaar door voedsel is. Bovendien zijn er in kleinschalige landbouwsystemen kleine stukjes natuur, zoals hagen en veldranden, die bescherming bieden. Hazen zitten graag in graanvelden, bietenvelden en braakliggende terreinen. Ze zijn gebaat bij een grote variatie in gewassen en habitat en een groot voedselaanbod.

De haas is een planteneter en voedt zich met jonge grassen, granen, onkruiden en allerlei akkergewassen. Overdag houdt de haas zich schuil in een zelfgegraven ondiep kuiltje in de grond, het 'hazenleger'. In de winter maken ze van het bos gebruik als schuilplaats.

In de **Reukens** hadden we 311 registraties, waarvan 287 door camera 1 en 24 door camera 2. Dit geeft al een aanduiding voor de biotoopvoorkeur. Er werden veel meer waarnemingen gedaan in de jonge bosaanplant.

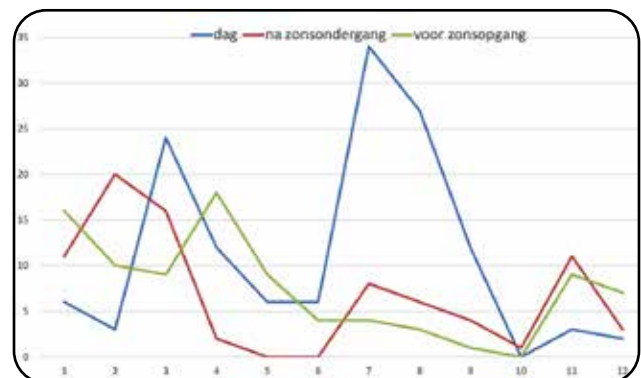
De haas vertoonde zich het meest in het voorjaar, met een grote terugval in mei en juni. Juli en augustus waren weer goede maanden. De wintermaanden waren duidelijk stil.

Zoals het konijn vertoont de haas zich vooral 's morgens en 's avonds. In hoogzomer vertoont hij zich, als er reeds/nog daglicht is.

Hoe herken je de haas?

- kop-romplengte van 50 tot 65 cm en gewicht van 2,5 tot 6 kg.
- grijs- of geelbruine rugvacht
- witte buik is wit en bleekgele wangen
- lange oren met zwarte tippen
- tijdens het lopen houdt hij zijn korte staart naar beneden gericht waardoor je de zwarte bovenkant kan zien.

13/06/2020 11:09

tijdens paringdans 25/08/2019 08:32

15/04/2020 05:46

Foto: Piet Munsterman

Eekhoorn

De eekhoorn, of voluit de Europese rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*), is een diertje met zeer hoge aaibaarheidsfactor. De eekhoorn is met zijn oorpluimpjes en grote pluimstaart onmiskenbaar. Het is een echte bossoort maar ook in parken en tuinen duikt de soort op.

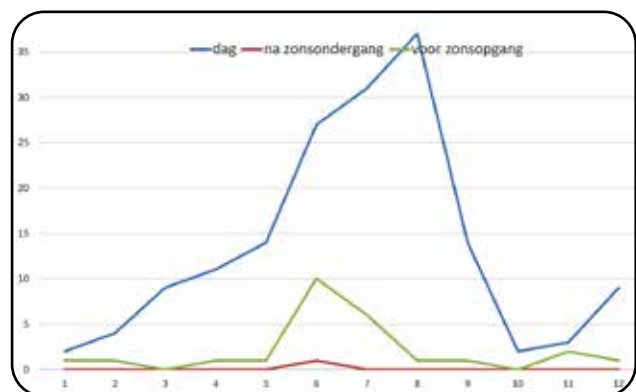
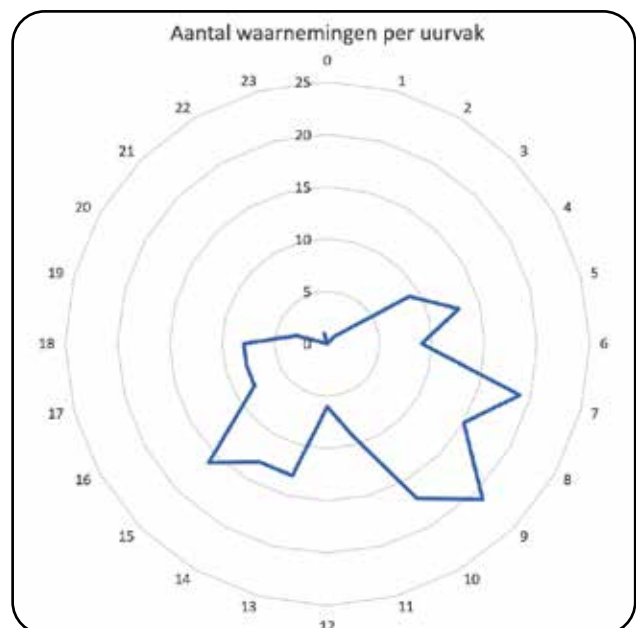
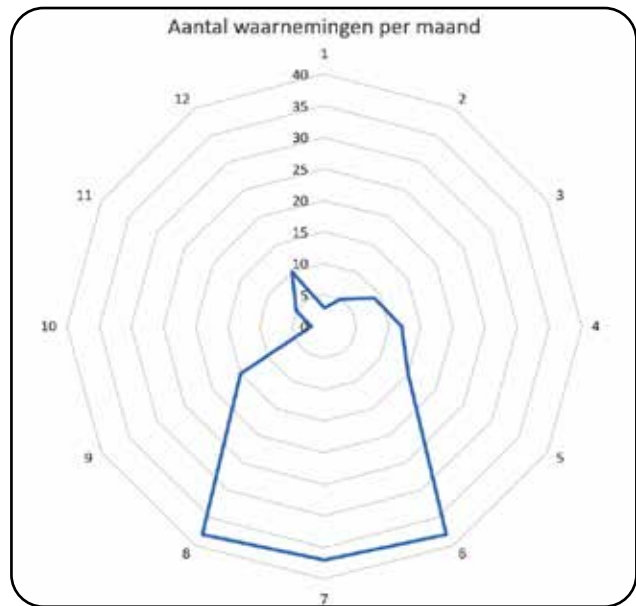
Hoe herken je de eekhoorn?

- lange pluimstaart
- grote, zwarte ogen
- bovendelen en staart variabel van kleur: van rood over bruin tot zwart (soms enkel de staart) en soms zelfs zandkleurig of grijs, en sporadisch komen er ook albino's voor
- onderdelen wit
- in de winter lange oorpluimpjes en pels grijzer op de flanken, rug en kop

In de herfst en de winter eten eekhoorns vooral zaden van bomen: hazelnoten, beukenootjes, okkernoten, tamme kastanjes, eikels, zaadjes van dennen-, spar- en lorken-appels, paddenstoelen. In de lente schakelen eekhoorns over op voordien aangelegde voedselvoorraden, op knoppen en scheuten en later ook op bloesems van bomen, bessen, insecten en -gallen, rupsen, zwammen. Vanaf juli neemt het aandeel zaden in hun dieet opnieuw toe. De eekhoorn wordt vaak bestempeld als een beruchte nestrover, maar het aandeel van vogeleieren in zijn dieet is zo klein, dat de impact op vogelpopulaties verwaarloosbaar is.

In de **Reukens** weerhielden we 189 waarnemingen, waarvan het overgrote deel (182) door camera 1. Dit is enigszins verrassend, daar we ons de eekhoorn eerder voorstellen in een oud bos.

Hij werd uitsluitend gezien in de lente en vooral in de zomer. De eekhoorn is een dagdier, die zich zelden voor zonsopgang en helemaal niet na zonsondergang liet opmerken.

05/04/2021 15:40

14/01/2020 09:34

12/11/2019 11:33

Foto: Guy Borremans

Vos

De vos (*Vulpes vulpes*) is een hondachtige met een meestal roodbruine vacht. Hij heeft een spitse snuit en puntige opstaande oren. Hij is niet veel groter dan een flinke kat, hoewel hij door zijn lange vacht en dikke staart vooral 's winters bedrieglijk groot lijkt. De vos heeft sterk ontwikkelde oren en neus, maar ziet minder scherp.

Foto: Guy Borremans

29/05/2020 05:36

Vossen kunnen lang leven, meer dan 10 jaar is geen uitzondering.

Vossen jagen alleen, meestal 's nachts en in de schemering, maar in onverstoorde gebieden jaagt hij liever overdag. De vos is een opportunist: hij eet bijna alles. Hij kan hard rennen, tot zestig kilometer per uur, alhoewel zes tot dertien kilometer per uur de normale snelheid is.

Hoe herken je een vos?

- roodbruine rug en flanken
- keel en buik wit, (soms) grijs of (zelden) bijna zwart
- lange, roodbruine pluimstaart (vaak met witte eindpunt, soms zwarte punt)
- puntige, opstaande oren, achterzijde zwart
- lengte zonder staart ca. 67 cm (staartlengte tot 50 cm)

Het leefgebied van de vos breidde de laatste decennia gevoelig uit. Door hun groot aanpassingsvermogen en de relatief grote oppervlakte van hun

territoria, laten ze zich regelmatig opmerken in onze buurt. De laatste jaren doet de vos het steeds beter in Vlaanderen: hij

hond

vos

9/10/2019 16:17

heeft zich aangepast aan het samenleven met de mens. Vossen leven zelfs in het hartje van steden als Brussel en Mechelen.

In de **Reukens** werd de vos 187 maal geregistreerd. 154 keer bij camera 1 en 33 keer bij camera 2.

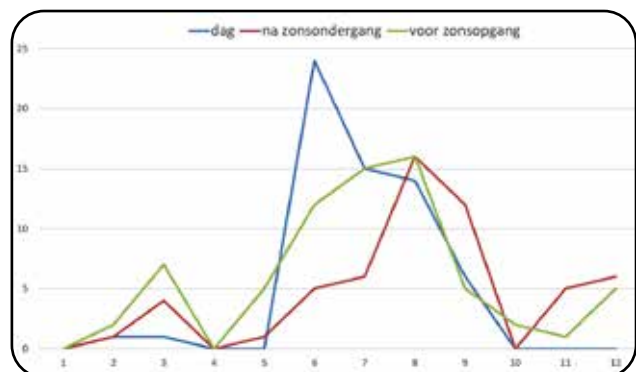
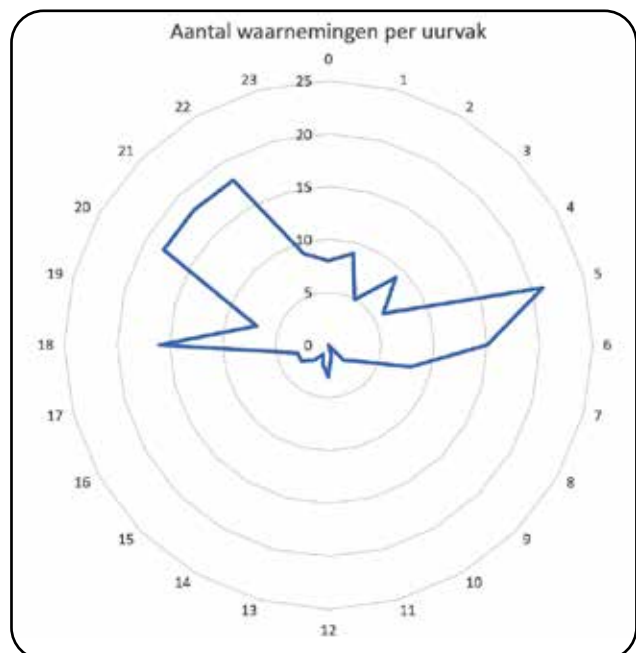
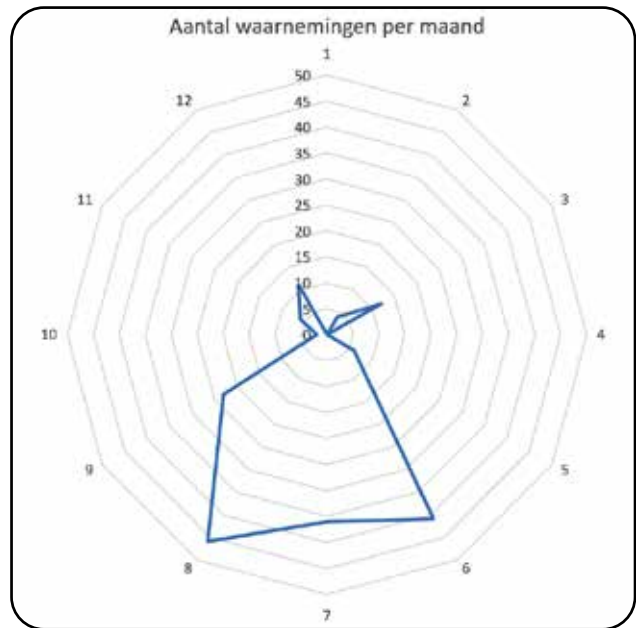
Dit was zeer geconcentreerd van juni tot september. Meestal toonde hij zich in de schemer, maar in de zomer is hij toch vrij gemakkelijk overdag te zien. Dat merkten we ook bij onze wandelingen, waar we meer dan eens oog in oog met een vos kwamen te staan.

nieuwsgierige jonge vos, 7/7/2020, 20:24

vos met prooi, 14/7/2019, 13:41

Steenmarter

De steenmarter (*Martes foina*) of fluwijn is een lichtbruin roofdier met een pluimstaart. Hij behoort tot de orde van de roofdieren, meer bepaald tot de familie van de marterachtigen (Mustelidae).

Andere in België voorkomende marterachtigen zijn onder meer wezel, hermelijn, bunzing, boom-marter, das en otter. Steenmarters zijn territoriale dieren.

Ze verdedigen hun territorium tegen burens. Daardoor kan er maar een beperkt aantal individuen voorkomen in één gebied. Hun territorium is meestal 2 km². In een stedelijke omgeving, waar er meer voedsel te vinden is dan in het bos, is het territorium kleiner.

Steenmarters zijn 's nachts actief. In de zomer, als de nachten kort zijn, komen ze soms ook overdag naar buiten.

Steenmarters jagen in de dekking van houtkanten, heggen, bosjes, muren en struikgewas. Ze eten zowel dierlijk als plantaardig voedsel. Ze passen hun menu aan naargelang het aanbod van het seizoen. Dat bestaat grotendeels uit knaagdieren, zoals ratten en muizen, konijnen en vogels (of hun eieren). Maar ze verorberen ook fruit, (keuken)afval, brood, kaas en vleesresten en allerlei ongewervelden zoals rupsen, spinnen, regenwormen en hommelen- en wespenbroed.

De steenmarter woonde vroeger vooral in rotsachtige gebieden. Doordat steden en dorpen almaar meer uitbreidden, paste het dier zich aan. Daarbij vond hij een nieuwe thuis in onze dorpen en steden, waar hij zich schuilhoudt in huizen en andere gebouwen. Favoriete schuilplaatsen zijn houtstapels en takkenhopen, boerderijen, zolders en dakruimtes, spouwmuurs en holtes onder boomwortels. Ook vossen- en konijnenholten worden soms

door steenmarters gebruikt.

Territoria worden intensief afgebakend met geursporen door uitwerpselen en urine, maar ook via de specifieke geurkliertjes die

uitmonden aan de onderzijde van de eeltkussens van tenen en voetzolen. Bij elke stap wordt daarbij een zekere hoeveelheid geurstof op het substraat gestempeld. Waar vaak gelopen wordt,

zoals nabij goede dagrust- en nestplaatsen, ontstaan aldus geurpaadjes.

In de **Reukens** liet hij zich maar enkele malen zien en enkel maar aan camera 2, dus in het oude Ferrarisbosje. Dit was vooral in oktober en november en een enkele maal in maart, meestal voor zonsopgang. We hebben geen aanduiding of er meer dan één exemplaar is.

Boommarter

Op twee filmpjes menen we een boommarter te herkennen, op basis van de dunner staart. De boommarter spendeert een groot deel van zijn leven in oude bomen. Ook de jongen worden in boomholten geworpen.

Bunzing

Op vier filmpjes werd een bunzing vastgelegd. Deze herkennen we aan het gezichtsmasker en de kortere staart.

Hoe herken je de steenmarter?

- langwerpig lichaam van 37 tot 52 cm
- vleeskleurige neuspunt (donker bij boommarter)
- vacht is overwegend lichtbruin, ondervacht is wit
- opvallend witte (uitzonderlijk roomkleurige of gele) keelvlak, die doorloopt tot op de voorpoten
- lange, donkerbruine staart (20 à 30 cm) en zwartbruine poten

steenmarter 24/11/2019 21:37

steenmarter 24/11/2019 21:37

boomarter ? 07/08/2019 03:45

bunzing 08/09/2019 03:39

Ree

De ree is een middelgroot hoefdier, ongeveer 25 kg zwaar. Hun mooie rosbruine vacht verandert in de winter naar grijsbruin. Dan is hun witte haarpluim goed te zien op hun achterwerk. Dit is geen staart want reeën zijn de enige hertachtigen zonder staart.

De witte vlek op het achterwerk van de ree noemt men een spiegel. Deze heeft een andere vorm bij mannetjes en vrouwtjes. Bij de reebokken is de spiegel niervormig. De geiten hebben een hartvormige spiegel door de aanwezigheid van een 'schortje'. Dit is een wit haarbosje dat tussen de achterpoten naar achteren steekt. Het lijkt op een staart maar is het niet. Bij gevaar wordt de spiegel groter. Daarmee waarschuwen de reeën elkaar en kunnen ze elkaar makkelijk volgen bij het wegluchten.

De ree eet voornamelijk plantaardig voedsel: vooral bladeren, twijgen en scheuten van struiken en bomen, vruchten, kruiden,

grassen en landbouwgewassen. Reeën vullen hun voedsel seizoensgebonden aan: in de lente jonge blaadjes; in de herfst eikels,

paddenstoelen en noten en in de winter twijgen en knoppen. De ree is een herkauwer, dit wil zeggen dat hij nogmaals op het eten kauwt nadat het in de maag is geweest. Hiervoor rust hij regelmatig op beschutte plekken.

Reeën leven in bosachtige gebieden met open plekken en aangrenzende velden. In de schemering en ochtenduren wagen zij zich op open terrein om voedsel te zoeken en te grazen.

Reeën doen het goed in de natuur. Raak nooit de jongen van reeën aan, als je ze een beetje verscholen ziet liggen. Dit kan ervoor zorgen dat de moeder haar jongen verstoot. Ze lijken achtergelaten maar zijn het niet!

De reegeit komt haar jongen op geregelde tijdstippen zogen. Tussen de voedingen door liggen de jongen verscholen in hun schuilplek aan de bosrand, in een graanveld of in een weiland met hoog gras.

In de **Reukens** is de ree een zeldzaamheid. Hij vertoonde zich van 6 tot 15 augustus 4 maal voor onze camera's, waarvan 3 maal voor camera 1. Eén maal was dat na zonsondergang, de andere keren overdag.

Hoe herken je de ree?

- 60-75 cm hoog, 95-140 cm kopromplengte
- zomervacht: zandgeel tot roodbruin; winter-vacht: grijsbruin tot zwart
- wit tot gelige vlek op de borst
- opvallend grote oren en grote ogen
- spitse snuit met zwarte neus, witte kin
- geen staart
- man: eenvoudig gewei, meestal twee tot drie punten, ongeveer 25 cm
- Jongen hebben witte vlekken op hun bruine pels

15/08/2019 17:08

06/08/2019 23:46

Vogels

Het doel van ons onderzoek was de aanwezigheid van zoogdieren te onderzoeken. Maar blijkbaar waren de vogels daar niet van op de hoogte. Ze lieten zich vaak aan onze camera's zien.

Naast de talrijke zoogdierfilmpjes hielden we na uitzuivering ook 1092 opnames van vogels over. Het gaat uiteraard om vogels die op de grond of onderaan in de struiken fourageren. Veel kans dus op een merel, maar een tijtjaf blijft in de boomkruinen en zal zich dus niet laten verschalken.

Soort	camera 1	camera2
bosuil	1	0
buizerd	21	0
ekster	122	12
fazant	49	101
gaai	89	24
groene specht	6	2
grote bonte specht	3	4
heggenmus	0	1
houtduif	215	49
houtsnip	0	3
kauw	17	0
koolmees	14	42
merel	119	36
pimpelmees	1	0
roodborst	18	46
vink	7	2
winterkoning	0	3
zanglijster	10	48
zwarte kraai	16	1

Twee buizerds 10/07/2020 08:32

Vier eksters 30/06/2019 10:02

Fazant 26/06/2020 09:46

Bosuil 06/15/2020 04:01

Gaai 02/04/2020 14:20

Groene specht 21/05/2020 15:49

Merel 02/07/2019 09:08

Grote bonte specht 17/06/2019 19:28

Roodborst 07/10/2019 15:50

Houtsnip en konijn 21/11/2019 15:54

Vink 04/03/2020 14:23

Koolmees 04/03/2020 14:37

Zanglijster 03/07/2019 06:21

Geraadpleegde werken

- **Zoogdieren van West-Europa**, Rogier Lange e.a., KNNV, 1994
- **Camera-onderzoek Hobokense Polder, Interim Project Report mei 2012 – mei 2018**, Bert Mertens 2019, www.hobokensepolder.be/zoogdieren/pdf/Zoogdierenonderzoek2019.pdf
- **Zoogdierartikels** verschenen in Polder.blad in de jaren 2012 tot 2021: www.hobokensepolder.be/Communicatie/polderblad.html
- Zoogdiereninfo op **www.natuurpunt.be**
- **www.waarnemingen.be**
- **Wikipedia**

Dankbetuiging

Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar Ivan Bogaerts die door zijn bereidwilligheid zich een jaar lang te engageren, dit onderzoek mogelijk maakte. Hij deed het leeuwendeel van het veldwerk: camera's ophangen en wekelijks bezoeken om batterijen en geheugenkaarten te vervangen. Hij was ook mijn belangrijkste hulp bij het uitfilteren en identificeren van de filmpjes.

Mijn dank gaat ook naar ANB en boswachter Wouter Huyghens voor de verkregen toelating en naar het bestuur van Natuurpunt Aartselaar voor de bereidheid te investeren in dit onderzoek onder de vorm van camera's en toebehoren.

Natuurpunt wil een strijdbare vrijwilligersvereniging zijn die opkomt voor de belangen van de natuur en landschapszorg in Vlaanderen.

Meer inlichtingen, een proefnummer van ons tijdschrift, lidmaatschap, ...? Kijk even op www.natuuraartselaar.be of zend een mailtje naar info@natuuraartselaar.be.

Krijg je onze elektronische natuurflits al toegezonden? Van tijd tot tijd brengen we wie het wenst via e-mail op de hoogte van het wel en wee van de Aartselaarse natuur. Zend een mail naar flits@natuuraartselaar.be met vermelding van naam en adres en "ja, natuurflits Aartselaar".